

Világ gazdasági fórum Davosban

Inotai András

1971-től minden évben sor kerül a svájci sípáradicsomban arra a rendezvényre amelyen a világ vezető politikusai, vállalatvezetői, befolyásos politika- és közvélemény-formálók vesznek részt. Az idei fórum szerteágazó programjait összefogó jelszó a „kreatív kihívás” volt. A résztvevők arra kerestek választ, mit jelent a globalizáció, milyen új lehetőségeket teremt a nemzetközi együttműködésre, hogyan lehet és kell alkalmazkodni a technológiai fejlődés követelményeihez és a világ gazdaság növekedési (és egyre inkább befolyási) súlypontjának áthelyeződéséhez az ázsiai térségre. A 2340 hivatalos résztvevő közel egyharmada (735 fő) a világ vezető vállalatait képviselte, nem utolsósorban az utóbbi időben a gyenge nyugat-európai gazdasági növekedési környezetből a világpiacra kilépő és jelentős globális sikereket elért európai cégeket. De ott volt – mint szinte mindig – Bill Gates vagy a legutóbbi sikertörténet, a Google vezetője is. A korábbi évek fórumaihoz viszonyítva nem egy újdonságra célszerű felhívni a figyelmet.

1. A davosi összejevetel 2006 januárjában visszatérni látszik az eredeti célkitűzéshez, vagyis a világpolitikai témák helyett a világ gazdasági problémák és lehetőségek központi szerepének megerősítéséhez. A korábbi éveket sorozatosan egy-egy nagy világpolitikai kérdés uralta (pl. Irak vagy a legkevésbé fejlett országok megsegítése). Most is fennállt a politikai csábítás veszélye, hiszen az iráni fejlemények erre jó alapot szolgáltatott volna, de ennek a Klaus Schwab vezette fórum ezúttal ellenállt. Igaz, hogy mintegy 30 kormány- és államfő most is megjelent (nem számítva a korábbi elnököket, mint például Clintont, aki népes kísérettel érkezett), de a vezető országok közül – talán nem véletlenül – egyedül Németország kancellárnöje volt ott, és kapott meghatározó szerepet. Ennek megfelelően erős volt a német vállalati jelenlét, ami nemcsak Merkel asszony egyik első nyilvános nemzetközi fellépésének szólt, de a német vállalatok globális elkötelezettségét és tevékenységét is tükrözte. Talán nem elhamarkodott az a feltételezés sem, hogy mind a politika, mind a gazdaság irányítói és alakítói Németországtól a jövőben a korábbiaknál erőtel-

jesebb európai (integrációs) szerepvállalást remélnék, illetve tartanak szükségesnek.

2. Elsősorban vállalati felmérések alapján úgy tűnik, hogy jelentősen javult az elmúlt év(ek)hez képest a globalizáció általános megítélése. A Pricewaterhouse Coopers 1400 nemzetközi vállalat megkérdezése alapján éppen a fórumra készítette el jelentését, amely részben a feltörekvő új és jelentős piacok adta exportlehetőségekre, részben pedig az új beruházások esélyeire összpontosított. A legnagyobb újdonság abban foglalható össze, hogy a globális cégek számára a fő hajtóerőt már nem annyira a termelési költségek csökkentése, mint inkább a gyorsan növekvő és nagyméretű piacok megszerzése jelenti. Brazília, Oroszország, India és Kína (az angol rövidítéssel BRIC-csoportnak elnevezett négyesfogat) valamennyi megkérdezett vállalat stratégiájában egyre növekvő, esetenként meghatározó szerepet játszik. Ugyanakkor a piaci-értékesítési lehetőségeket fontosabbnak ítélik meg, mint a közvetlen beruházások jelentőségét. A vállalatok háromnegyede kívánja bővíteni eladásait Kínába, miközben „csak” 55 százalékuk tervez beruházást a továbbra is példa nélküli dinamikával növekvő hatalmas országban. A megfelelő adatok Indiára 64 és 36, Oroszországra 48 és 27, Brazíliára nézve pedig 46 és 33 százalék. Ezek az adatok arra is rávilágítanak, mely országokat mennyire tart kockázatosnak a nemzetközi tőke a beruházások szempontjából, illetve hol milyen beruházási környezetre, jogi és intézményrendszerre számíthatnak a befektetők. Érdemes hozzátenni, hogy a megkérdezett német befektetők értékesítési és beruházási adatai jelentősen felülmúlják a fentiekben bemutatott átlagértékeket.

3. A fórum két „csillaga” egyértelműen Kína és India volt. Bár egyiket sem képviselték a legfőbb politikusok, gazdasági fejlődésük és a világ gazdaságban játszott egyre nagyobb szerepük megfelelő alapot adott a felfokozott érdeklődésre. GDP-ben mérve Kína éppen 2005-ben vált a világ negyedik legnagyobb gazdasági hatalmává, és előzte meg mind Franciaországot, mind Angliát. Ezt a davosi fórumot alapító

Klaus Schwab konkrét formában is elismerte: 2006 nyarától minden évben megrendezik a „kínai Davost” (eddig a fórumnak Svájcban kívül csak New Yorkban volt képviselője). 1980 és 2005 között a kínai GDP több mint nyolcszorosára nőtt, míg az indiai megháromszorozódott. Ezzel szemben az európai teljesítmény meglehetősen halvány, és az 50-65 százalékos sávban mozog valamennyi kontinentális európai nagy gazdaság esetében. Az új kihívások alól egyetlen európai ország sem vonhatja ki magát. Merkel joggal hívta fel a figyelmet arra, hogy Európának, ezen belül pedig az Európai Uniónak át kell gondolnia gazdaságpolitikáját, ha versenyben kíván maradni, és ki akarja használni a gyorsan növekvő piacokon adódó lehetőségeket. Változatlanul hangsúlyozta ugyan az európai „szociális modell” fontosságát, de nem tudni, mit értett e fogalmon, illetve milyen irányban és mértékben látja szükségesnek ennek reformját. Mindenesetre az egyéni felelősség hangsúlyozása arra utal, hogy elkerülhetetlennek tartja az évtizedek alatt kialakított és a hagyományos jóléti modell alapját képező „munkamegosztás” átalakítását, mégpedig az állam gondoskodó szerepének csökkentése, ugyanakkor a társadalom, a különböző közösségek és az egyén fokozottabb szerep- és tehervállalása formájában.

4. Egyre több összehasonlítás lát napvilágot a kínai és az indiai „modell” sajátosságairól, eltéréseiről. Bár az eddigi tapasztalatok alapján a kínai tűnik sikeresebbnek, ebből még nem következik az, hogy a jövőben a helyzet nem változhat meg. Kína politikai berendezkedése jelentősen eltér a világ legnépesebb demokráciájaként számon tartott indiaitól. Továbbá Kína az elmúlt két évtizedben jóval erőteljesebben épített a nemzetközi tőkével való együttműködésre, mint India, és – részben ennek következtében – gazdasági fejlődésében meghatározó szerepet szánt az exportnak, szemben az indiai kivitel lassúbb növekedésével, ugyanakkor a belső piac adta lehetőségek erőteljes kihasználásával. A nagyrészt felülről vezérelt kínai, illetve az alulról (is) építkező indiai stratégia a következő években eltérő, de a világgazdaságra mindenképpen meghatározó hatással bíró fejleményeket eredményezhet.

5. A korábbi várakozásoktól eltérően a gazdasági vezetők meglepően „lazán” kezelték az USA ikerdeficitjét, és annak rövid távon valószínűsíthető világgazdasági hatásait. Igaz, hogy éppen az amerikai résztvevők hangsúlyozták, hogy a magánfogyasztás most még erőteljes és konjunktúraerősítő növekedése 2006 végére kifulladásra kerülhet. A további eladósodásnak pedig az szabhat határt, hogy a döntő mértékben ázsiai országok (mindenekelőtt Japán és Kína) kevés hajlandóságot fognak mutatni a jövőben az amerikai adósság finanszírozására. Mindez pedig a dollár akár jelentős (egyések szerint néhány év alatt akár 30 százalékos)

gyengülését is okozhatja. Ebben a kérdésben azonban egy hajóban utazik az USA, valamint Kína és Japán is, hiszen a dollár értékvesztése a kínai és japán valutatartalékokat is leértékelné. A dollárból euróba, svájci frankba és yenbe való hirtelen menekülés pedig globális pénzügyi feszültségekhez vezethet.

6. Valószínűleg a fenti forgatókönyv lehetőségét nem teljesen kizárva hangsúlyozta Kína, hogy mostantól változik a gazdaságpolitika fő orientációja. Immár nem csak az exportra helyeznek nagy hangsúlyt, hanem előtérbe kerül a belső piac fejlesztése. Erre az amerikai piaci kereslet lanyhulása, valamint a dollár esetleges gyengülése éppúgy okot szolgáltat, mint az egy főre jutó jövedelem erőteljes növekedése az elmúlt években, a belföldi fizetőképes kereslet megszilárdulása, továbbá a fenntartható gazdasági fejlődés érdekében nélkülözhetetlen ambiciózus beruházási tervek. Ezek sorában érdemes megemlíteni, hogy váltás előtt áll a kínai energiapolitika, amennyiben a jövőben előtérbe kerülnek a vízi és nukleáris energiaforrások. Ezt környezetvédelmi szempontok mellett az is indokolja, hogy a vízenergia-források alig egyharmadát, a nukleárisenergia-termelés lehetőségeinek pedig alig 2 százalékát használta ki eddig Kína.

7. A davosi fórum kiemelt témái között szerepelt a világ energiaellátásának jövője mellett a globális méreteket öltött termelés- és szolgáltatáskitelepítés mozgatórugói és lehetséges következményei, továbbá a foglalkoztatáspolitikai, a 2005. decemberi hongkongi világkereskedelmi csúcs után is megoldatlan kérdések és elvarratlan szálak, végül pedig – mint a jövő egyik alapvető és eddig érdemtelenül kevés figyelmet kapott kihívása – a Föld édesvízkészletei és ezek felhasználása.

Az olaj- és gázkészletek korlátozottsága (a jelenleg ismert készletek kb. 40-50 éven belül kimerülnek), a termelő országok túlnyomó többségével kapcsolatos politikai-biztonsági kockázatok, valamint néhány gyorsan fejlődő ország egyre nagyobb importenergia-éhsége (ez még a kínai energiapolitika változása esetén is fennáll) napirendre tűzi más energiaforrások fokozottabb kihasználását. Igazán megnyugtató megoldást azonban ma nem lehet ajánlani, hiszen bár szénből kockázatmentesen hatalmas készletek állnak rendelkezésre, de közismertek a környezetszennyezési hatások. Az atomenergia első látásra tiszta a környezet szempontjából, de nincs végleges megoldása a hulladékátrolásnak, és nehezen védhető az ilyen erőművek terroristatámadással szemben. Az egyéb megújuló energiaforrások pedig nem mindenhol állnak rendelkezésre, nem is mindig nyereségesek, arról nem is beszélve, hogy egyes területeken – tömegesen és gyorsan – nem helyettesíthetik a hagyományos termékeket (pl. közúti közlekedés). A főleg Nyugat-Európában jelentős társadalmi ellenkezést kiváltó termelés-kitelepítés

folytatódik, és egyre újabb területekre terjed ki (beleértve a szolgáltatások széles körét). A folyamat fő mozgatórugója azonban egyáltalán nem az EU új tagállamai és tagjelöltjei, hanem egyértelműen az ázsiai térség. India, amely az elmúlt években a világméretű szolgáltatáskitelepülés vezető fogadó országává vált, mintegy 460 millió angolul tudó és ugyanekkor 35 évnél fiatalabb lakossággal rendelkezik (ez valamivel több, mint az EU25 teljes népessége). Ezzel a kihívással szemben semmiféle bezárkózó, ellenálló és *státusz quo*-szemléletű európai hozzáállás nem kínál megfelelő védelmet. Elég arra utalni, hogy 2000 és 2005 között világszerte mintegy egymilliárd ember lépett be a globálisnak nevezhető munkamegosztásba.

A világkereskedelem liberalizációjával kapcsolatos nézetkülönbségeket Davos aligha szünteti meg, de nem is feladata ez. Az informális beszélgetések azonban közelebb vihetnek egyfajta kompromisszumos megoldáshoz, egyrészt az agrárprotekciónizmus kérdésében, másrészt az agrár- és ipari termékek kölcsönös vámcsökkentése ügyében, harmadrészt pedig az agrár-exportóri és szolgáltatás-exportóri érdekek közötti jelentős eltérések közelítését illetően. Miután 2006. április végéig a fenti esetekben számottevő haladásra lenne szükség annak érdekében, hogy a dohai világkereskedelmi forduló az év végéig lezárható legyen, minden fórumot célszerű kihasználni az érdekek közelebb hozására.

Végül az elhanyagolt „vízkérdés”: A világ egyik legnagyobb élelmiszergyártó multinacionális cégének, a Nestlének a vezetője itt látja a következő évtizedek legnagyobb kihívását, amely mögött elhalványulnak az ugyancsak nyugtalanító energiaellátási aggodalmak. Ma a világ vízfogyasztásának 70 százalékát használja fel a mezőgazdaság, 20 százalékát az ipar és mindössze 10 százalékát a lakosság. Vannak országok, amelyek mezőgazdasági termelésének értéke kisebb, mint az a sokfajta szubvenció (beleértve a víz mesterségesen alacsonyan tartott árát is), amelyben a termelés részeseül (példaként Spanyolországot lehet említeni). (Vagyis valójában negatív értéktermelés folyik, miközben a GDP-számítás ezt nem veszi figyelembe, hanem mesterségesen megkeftőzött jövedelemtermelést könyvel el.) Ennél is meghökkentőbb azonban az a kevésbé ismert adat, hogy ma az átlagember napi kalóriaszükségletének (kb. 3000 kcal) előteremtéséhez a mezőgazdaság és az élelmiszeripar egy főre vetítve 3000 (!) liter vizet használ fel.

8. Hosszú idő után fordult elő, hogy egy nemzetközi gazdasági fórumot nem zavartak meg globalizációellenes tüntetések. Ez köszönhető annak, hogy a vendéglátó Svájc 5500 fős rendfenntartó erőt mozgósított, ami azt jelenti, hogy egy hivatalos vendégre 2,3-2,4 rendfenntartó jutott. De az is szerepet játszott a nyugodt légkör biztosításában, hogy a globalizációt elutasítók békés és harcias tábora

nem tudott közös nevezőre jutni. Végül is a kisebb méretű tüntetések Davosról különböző svájci városokra tevődtek át – korlátozott hatással és még korlátozottabb eredménnyel.

9. Magyarország – akárcsak a legtöbb európai ország – politikai szinten nem képviseltette magát Davosban. De az utóbbiak vezető vállalatai, érdekképviselői, gazdasági intézményei nagyon is jelen voltak, és igyekeztek nem csak kapcsolataikat építeni a világ feltörekvő gazdaságaival, de jó alkalmat találtak arra is, hogy jobban megértsék, mi is folyik valójában a világban, amelynek Európa csak egy és ma már közel sem minden területen meghatározó szereplője. A 21. századi kihívásokra megfelelő válaszokat adni képes politikusi-gazdasági-társadalmi és közvélemény-formáló réteg kialakítására pedig egész Európában, de nem kevésbé nálunk is, sürgetően szükség lenne.

Az itthon Davos-szal egyidőben nagy erővel megindított és gazdasági témákat bőven tartalmazó választási kampány és annak fő témái (többségében egyértelmű és nagyon veszélyessé válható „blöffjei”) köszönő viszonyban sincsenek azzal, hogyan alakul az a világ, amelynek jövőjétől és fejlődési-fejlesztési prioritásaitól meghatározó mértékben függ a nyitott, sebezhető és kisméretű magyar gazdaság és társadalom. Arról nem is szólva, hogy egy tudatilag deformált, valóságidegen ígéretésekkel megfertőzött társadalom aligha lehet képes megfelelően felkészülni az előttünk álló feladatokra, globális, európai és regionális lehetőségekre és kockázatokra.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról